

DEMOKRAT PARTİ KOCAELİ MİLLETVEKİLLERİNİN 1950-1957 DÖNEMİ BÜTÇE GÖRÜŞMELERİNDE EKONOMİ POLİTİKALARINA BAKIŞI

DİLŞEN İNCE ERDOĞAN*

I- Giriş: DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİ EKONOMİ POLİTİKALARINA GENEL BAKIŞ

II. Dünya Savaşı sonrası ABD, uluslararası ekonomik sistemi yeniden inşa ederken diğer yan-
dan da Sovyetler Birliğinin yayılcı politikasına karşı durmaya çalışmaktaydı. Bu amaçlar
doğrultusunda dış politikasında savaştan yeni çıkmış ve gelişmekte olan ülkelere askeri ve
mali yardımlar içeren programlar uygulamaya başlamıştı¹. Bu dönemde Türkiye'nin de Batı
bloğu yanında yer alma isteği ve toprakları üzerinde Sovyet tehditi Türkiye'yi Amerikan yar-
dımlarına istekli hale getirmiş ve bunun sonucunda da Amerika'nın etkisi altında kalmıştı.
Türkiye'ye yapılacak dış yardımlar konusunda atılan ilk adım 1947'de Truman Doktrini ile
gerçekleşmiştir².

Dış konjonktürde meydana gelen bu değişme Türkiye'nin dahili siyasasını da etkilemiş ve
İsmet İnönü, 19 Mayıs 1945'de yaptığı konuşma ile demokrasi yolunda ilerleneceğini ifade
etmiştir. İnönü, konuşmasında demokrasiye mutlaka geçileceğini, fakat bu geçişin sancı-
sız gerçekleşmesi gerektiğini belirtmiştir³. İnönü'nün konuşmasının ardından demokrasiye
geçiş yolunda atılan diğer adım da 17 Haziran'da altı milletvekilliği için yapılan seçimlere
CHP'nin(Cumhuriyet Halk Partisi) aday göstermemesidir. Halk Partisinin bu davranışı halkın
seçimlere büyük ilgi göstermesine neden olmuş ve seçimlerin hemen sonrasında 18 Tem-
muz 1945'de ilk muhalefet partisi "*Milli Kalkınma Partisi*"⁴ Nuri Demirağ'ın başkanlığında
kurulmuştur⁵. 1 Kasım 1945'de de Meclis açılış konuşmasında İsmet İnönü "*bizim tek eksiğimiz
hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır*" demekle, muhalefet partilerinin doğma-
sı ve seçimlerin tek dereceli olması gerektiği üzerinde durarak Türk siyasal yaşamında yeni bir
devrin kapılarının araladığını işaret etmektedir⁶.

Demokrat Parti, Türk siyasal hayatının dış koşullar tarafından belirlenmeye başladığı bir dö-
nemde doğmuştur. CHP'nin içinden doğan bu muhalif hareket, ilk defa 29 Mayıs 1945'de
bütçe görüşmeleri sırasında ortaya çıkmış ve⁷ Çiftçi Topraklandırma Kanunu'nu görüşmele-
rinde belirginleşmiştir⁸. Bu kanun ile ilgili tartışmalar devam ederken 7 Haziran 1945'de CHP

* Doç.Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, AYDIN

1 Akter Ahmet, Dilşen İnce Erdoğan, "İkinci Dünya Savaşı Sonrası Amerikan Yardımı: Truman Doktrini ve Marshall Planı", Onuncu Askeri Tarih Bildirileri, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s.434-436.

2 Gülten Kazgan, Türkiye Ekonomisinde Krizler(1919-2001), İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yay., 2005, s.94-97.

3 Tefik Çavdar, Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1945-1950), İstanbul, 1999, s.400-402.

4 Feroz Ahmad, Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980), İstanbul, 1996, s.27.

5 Selime Seden, Türkiye'de Demokrasi, İstanbul, 1946, s.50-55.

6 Cem Eroğul, Demokrat Parti, 1990, Ankara, s.5; Mahmut Goloğlu, Demokrasiye Geçiş 1946-1950, İstanbul, 1982, s.60.

7 Cem Eroğul, a.g.e., s.9.

8 Kemal H. Karpat, Türk Demokrasi Tarihi, İstanbul, 1967, s.130.

içinden dört milletvekili tarihe “Dörtlü Takrir” adı ile geçen önergeyi Meclise sunmuştur. Fakat Dörtlü Takrir reddedilmiş⁹ ve Dörtlü Takrir sahiplerinin yeni bir parti kuracakları artık belli olmuştur. CHP’den istifa eden ve ayrılan dört milletvekili Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ve Fuad Köprülü 7 Ocak 1946’da Demokrat Parti’yi(DP) kurmuşlardır¹⁰.

Görülen o dur ki 7 Ocak 1946’da Türk siyasal hayatında yeni bir sayfa açılmıştır. II.Dünya Savaşı nedeni ile üretimin düşmüş, bazı malların üretimine kısıtlamalar geritilmiş ve üretim imtiyazlı gruplara verilmiş, fiyatlar artmış, tüketim malları üzerindeki karne uygulaması getirilmiş, çiftçinin daha ürünü tarlada iken vergilendirilmiş ve ekonomi alanında yaşanan sıkıntılar vatandaşlar arasında hoşnutsuzluklara neden olmuştur¹¹. Özellikle iktisadi alanda tek parti uygulamalarından kurtulmak isteyen halk, DP’nin kurulması ile bütün sıkıntılarının sona ereceğine inanmıştır. Tek parti döneminde uygulanan bireyin hak ve özgürlüklerini kısıtlayan özellikle de halkı ekonomik anlamda büyük sıkıntılara sürükleyen uygulamalara karşı çıkararak kamuoyunu kazanmaya çalışan DP’liler, iktidara geldikleri andan itibaren bu alanlarda bir takım yasal düzenlemelere girişmişlerdir. Halkın özellikle ekonomik alandaki sıkıntılarına son vermek isteyen DP, 14 Mayıs 1950 tarihinde iktidara geldiğinde ekonomiye özel ilgi göstermiş ve Türkiye’yi ekonomik olarak büyük sıkıntılara sürükleyen devletçilik uygulamasının ortadan kaldırılması gerektiğini vurgulayarak, CHP’den farklı bir ekonomi politikası uygulayacaklarının da sinyallerini vermiştir¹².

İktisadi ve siyasi alanda liberalizmi savunan bir söylemle iktidara gelen DP, hızlı büyümeyi hedeflemiş ve hedefine de devletin ekonomideki etki alanını sınırlayarak, kamu yatırımlarını artırarak ve özel teşebbüsü geliştirerek ulaşmak istemiştir. Bu bağlamda hedefini “İktisadi cihazlanmayı hızlandırmak, bütçede yatırımlarını, genişletmek, özel sektörü hukuki ve fiili emniyet altına alacak tüm düzenlemeleri yapmak ve geliştirmek, yabancı sermayeden faydalanmak, üretim hayatını devletin zararlı müdahalelerinden ve bürokratik engellerden kurtarmak, mevcut sermayenin üretime akmasını sağlamak, böylece birey için uygun girişim ortamı oluşturmak” olarak açıklamışdır¹³. Demokratlar, ülke ekonomisini devletçiliğin pençesinden kurtaracaklarını, tek parti döneminde uygulanmış olan ve ekonominin gelişmesini önleyen her türlü sınırlamaları ve kısıtlamaları kaldıracaklarını, önceki dönemde benimsenmiş olan bütçe anlayışını, finansman politikasını değiştireceklerini söylemişler, bütçe açıkları ve devlet borçlanması konularını da şiddetle eleştirmişlerdir¹⁴.

DP, devlet ve bürokrasinin ekonomi üzerinde yük oluşturduğunu düşünmekte ve bir an evvel bu yükten kurtulmak istemektedir. İktisadi refaha kavuşulabilmek için, müdahaleci devlet ve bürokrat tipinin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu dönemde bütçenin yapıcılık niteliği ön plana çıkarılarak gereksiz harcamalardan bütçe arındırılmak istenmiştir. Bu nedenle cari harcamalar azaltılmış ve yatırım harcamaları artırılmıştır¹⁵.

9 Mustafa Albayrak, *Demokrat Parti*, İstanbul, 2004, s.55-58; Ahmet Yeşil, *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, Ankara, 1998, s.60-63.

10 Samet Ağaoğlu, *Demokrat Parti’nin Doğuş ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*, Baha Matbaası, İstanbul, 1972, s.84-86; Feroz Ahmad, a.g.e., s.148-150; Cem Eroğul, a.g.e., s.11-12; Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye’de Siyasi Partiler 1859-1952*, İstanbul, 1952, s.638.

11 Osman Akandere, *Milli Şef Dönemi, Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İz Yay., İstanbul, 1998, s.146-145; Mustafa Çufalı, *Türkiye’de Demokrasiye Geçiş Dönemi(1945-1950)*, Babil Yay., Ankara, 2004, s.30-37.

12 Kemal H. Karpat, a.g.e., s. 485.

13 Nevin Coşar, “Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi*, 60/1, s.31.

14 Nevin Coşar, *Kriz, Savaş ve Bütçe Politikası 1926-1950*, Bağlam Yay., 1997, İstanbul, s.121-132.

15 Zahide Sungur, *Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları ve Kalkınma Çabaları*, İstanbul, 2015, s.107-110.

Menderes Hükümetleri önceki iktidarların planlama konusunda yetersiz olduğunu sürekli olarak eleştirmiştir. Fakat kendileri de bütçeyi iktisadi bir plan olarak görmüş, ayrı bir plana ihtiyaç olmadığını sürekli olarak ifade etmişlerdir. Adnan Menderes konu ile ilgili bütçenin bir plan olduğunu ve iktisat politikasının da Meclis'te her yıl görüşülen bu plan dahilinde gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Amaç, bütçe yatırımlarını arttırmak, denk bütçe yapmak, sermayenin üretime yönelmesini sağlamak ve bürokratik engelleri ortadan kaldırmaktır. Menderes Hükümetleri için denk bütçe büyük önem arz etmektedir, fakat denk bütçenin önünde iki büyük engel vardır; hızlı büyüme ve vergi dışında finansman araçlarını kullanma isteği¹⁶.

İktidara geldiği andan itibaren, devletin ekonomik hayata müdahale etmesini eleştirmiş olan DP, ekonomik kalkınmanın ancak özel sektör eliyle gerçekleştirilebileceğini savunmuştur. Daha iktidarının ilk yıllarında ithalata getirilen kısıtlamaları kaldırmış, kredi faizleri düşürerek özel sektörün daha fazla kredi kullanımını teşvik etmiştir. Bu dönemde yabancı sermaye girişini teşvik etmek amacıyla ilk kez yasal mevzuat oluşturulmuştur. Ayrıca Kamu İktisadi Teşekküllerinin de özel sektöre devri öngörülmüştür¹⁷. DP, önceki iktidarın ekonomiye gereksiz müdahalelerini ekonomik faaliyetlere engel teşkil ettiğini dolayısıyla ekonomik kalkınmanın bu şekilde sağlanamayacağını iddia etmiş, ülkeye yabancı sermayenin girişimi ile kalkınmanın hızlanacağını ileri sürmüş, kamuya ait fabrikaların özel sektöre devrini uygun bulmuştur.

Zaman içerisinde DP'nin benimsemiş olduğu liberalizm anlayışı, özel sektörün yanında kısmi devlet müdahalesine de yer verir olmuştur. Bu bağlamda DP, bir yandan geleneksel tarım ekonomisinin devam ettirilmesi için köylüye devlet tarafından destek verileceğini vurgularken, diğer yandan da özellikle sanayi kuruluşlarında özel sektörün yer alacağından söz etmiştir. Bu konuda Başbakan Adnan Menderes, partisinin gerçekleştireceği icraatları şöyle ifade etmiştir: *"Nüfusumuzun % 80'inin iştiğal mevzuunu ve geçim vasıtasını, milli ekonomimizin temelini, sanayi ve ticaretimizin ana kaynağını teşkil eden ziraatımız büyük bir dikkat ve ehemmiyetle ve ön planda ele alınacaktır. Memleketin iktisadi cihazlandırılması süratlendirilecek, bütün malî ve iktisadî imkânlarımız, azami nispette iktisadi kalkınmanın emrine tahsis olunacaktır. Hususi teşebbüsün çalışması ve gelişmesi için lüzumlu hukuki ve fiili emniyet havasının yerleşmesini temine matuf bütün tedbirler alınacaktır. Yabancı teşebbüs, sermaye ve tekniğinden geniş ölçüde faydalanmanın şartları tahakkuk ettirilecek ve icapları yerine getirilecektir. Devlet bütçelerinin cari hizmetler ve sarfiyatında azami tasarrufla hareket edilecek, memleketin iktisadi takatıyla mütenasip denk ve muvazeneli bütçeler getirilecek, buna mukabil iktisadi kalkınmaya ve bir kül halinde vatandaşların istihsal gayretleri ve faaliyetlerini desteklemeye matuf sermaye yatırımlarına mümkün olan en geniş hissenin ayrılması temin edilecektir"*¹⁸.

Başbakan Menderes, yeni dönemde yapmayı planladıkları konular üzerinde önemle durarak, tarım ve sanayiye verilecek önemin yanı sıra, Türk parasının değerinin korunacağını, ekonomik girişimciliğe devam edileceğini, ithalatı arttırılarak kaynakların daha iyi kullanılacağını, vergi konularında ıslahat yapılması yanında vergilerin sosyal adalet prensiplerine göre düzenleneceğini, toprak dağıtımının devam ettirileceğini belirtmiştir. Böylece tarıma öncelik verilecek, sanayileşme özel kesim öncülüğünde yürütülecek, dış ekonomik ilişkilerde devlet müdahalesi en az düzeye indirilecektir¹⁹.

16 Nevin Coşar, a.g.m., s.38.

17 Selahattin Babüroğlu, *Atatürk Dönemi ve Sonrası Kamu İktisadi Teşebbüsleri*, Ankara, 1982, s.173.

18 TBMM Tutanak Dergisi, XXVIII/53, (24 Mayıs 1954), s.1121.

19 Mustafa Albayrak, a.g.e., s. 304.

Tarım sektörüne sağlanan bu ayrıcalıklar, DP tarafından her fırsatta dile getirilmiş, bu ifadeler, tarım sektöründen geçimini sağlayan Türk çiftçisinin gelir düzeyini iyileştirmek için büyük vaatler olarak tarihe damgasını vurmuştur. DP, Türk çiftçisini memnun ederek kendi gücünü artıracığını düşünmüştür. Ayrıca GSMH'sının % 50-55'i tarımdan sağlanması da tarıma öncelik verilmesinin nedenleri arasında yer almıştır. Bir başka neden ise kırsal kesimdeki toprak ağalarının siyasi gücünün kullanılma isteğidir²⁰.

II- 1950-1954 YILI BÜTÇE GÖRÜŞMELERİ VE KOCAELİ MİLLETVEKİLLERİNİN KONU İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

DP milletvekilleri muhaleftte yerlerini almış ve henüz 14 Mayıs 1950'de yapılacak olan genel seçim henüz gerçekleşmemiş fakat 1950 yılı Bütçe Tasarısı ile ilgili görüşmeler, 13 Şubat 1950 tarihinde Meclis'te tartışılmaya başlanılmıştı. Şubatın 14'ünden 25'ine kadar bütçe görüşmeleri devam etmiştir²¹. 1950 Bütçesi CHP tarafından hazırlanmış ve bütçenin son sekiz aylık uygulaması ise DP'liler tarafından gerçekleştirilmiştir²². 1950 Bütçesi hakkında bilgi vermek amacıyla ilk olarak Maliye Bakanı Kocaeli Milletvekili İsmail Rüştü Aksal söz almıştır. Konuşmasında Türkiye'nin uluslararası alandaki ticari ilişkilerinin gelişmesinde büyük çaba harcadığını, bu çabanın ve Marshall Yardımının da etkisiyle Türkiye'nin kalkınma dönemine girdiğini belirtmiş, sözlerine ülkede ki tarımsal üretim, dış ticaret, fiyatlardaki artışın nedenleri, yeni bütçedeki giderlerin fazlalığı konusunda bilgi vererek devam etmiştir. Ayrıca yeni hazırlanan bütçe tasarısının esaslarını da açıklamıştır. Bu esaslar; normal âme hizmetlerinin aksamadan yürümesini sağlamak; milletlerarası siyasi durumun gereği olarak Millî Savunma hizmetlerimize gerekli imkânı vermek; bütçemizin bünyevi bakımdan arzettiği hareket kabiliyeti oranında, bütün imkânları doğrudan doğruya veya dolaylı olarak memleketin alım gücünü artıracak yönlere sevkettir. 1950 yılı bütçesinin karakteri ile ilgili ise, "...bütçe bir taraftan millî savunmanın ağır masraflarına katlanmaya devam ederken, diğer taraftan yurdun maddi ve mânevi kalkınması için sarf ettiği gayretleri, takati nispetinde artırmaktan geri kalmamıştır." demıştır. Konuşmasını ülkede yapılacak yatırımlar, ülke borçları ve sahip olunan gelirler hakkında bilgi vererek sonlandırmıştır²³.

13 Şubat 1950'de Kütahya milletvekili Adnan Menderes'de kürsüye gelerek Bütçe Kanun Tasarısı hakkındaki görüşlerini muhalefet milletvekili olarak açıklamış ve başlangıçta Hükümetin tasarruf sağlama konusunda gerçekleştirdiği icraatlardan ümitlendiklerini, fakat sonrasında Günaltay Hükümetinin de umutlarını boşa çıkardığını dile getirmiştir. Menderes, 1950 Bütçesi ile ilgili "...bu bütçede masraf yekûnu 1.487.218.563; gelir yekûnu ise 1.313.269.563 lira olarak görülmektedir. Buna nazaran açık 179.949.000 liradır. Bu açığın 154.949.000 lirası Marshall Yardımından; 19 milyon lirası iç istikraz ile karşılanması düşünülmüştür. 1950 Bütçesinin geçen seneki bütçeye nazaran gerek giderler, gerekse gelir kısmında mühim artışlar olduğu görülüyor. Açık yekûnu da geçen senekine göre 54 milyon lira kadar artmıştır. Bundan anlaşılır; bir zamanlar denk bütçe adı altında sene sonunda açık veren ve birkaç yıldan beri de açıkları, eksik dahi olsa, peşinen gösterilen açık bütçeler serisinin devam etmekte olmasıdır. Ancak 1950 yılı Bütçesinin hakiki açığının

20 Feroz Ahmad, a.g.e., s.172; Zahide Sungur, a.g.e., s.48-50.

21 TBMM Tutanak Dergisi, VIII.Dönem, XXIV/45, s.485-527.

22 TBMM Tutanak Dergisi, VIII. Dönem, XXIV/45, s.201-203.

23 1950 yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe Komisyon raporunu görüşmek üzere toplanan Meclis'te, Ahmet Oğuz, Adnan Menderes, Emin Sazak, İhsan Hâmid Tigrel, Hakkı Gedik, Esat Tefeli, Fahri Karakaya, İbrahim Arvas'ın söz almış ve birinci oturum Şükrü Saracoğlu başkanlığında toplanmıştır. TBMM Tutanak Dergisi, VIII.Dönem, XXIV/45, s.524-536.

174 milyon liradan fazla olduğu görülmektedir. Çünkü bir taraftan gelir yekûnları kabartılmış diğer taraftan açığa ilâvesi lâzım gelen bâzı büyük rakamlar bütçeye alınmamıştır” diyerek Marshall Yardımı ile açıkların kapatılamayacağını bütçe açıklarının yanlış mali politikalarından kaynaklandığı belirtmiştir²⁴.

Bütçe görüşmelerinin devam ettiği esnada CHP ile DP'nin koalisyon yaparak seçime birlikte gidecekleri söylentileri ortaya atılmış, hatta iki partinin önde gelenleri zaman zaman görüşmüşlerdir. 14 Mayıs seçimleri öncesinde TBMM'de VIII. dönemin son toplantısı 24 Mart 1950'de gerçekleşmiş ve DP seçim listelerini bir ay sonra 24 Nisan 1950'de kamuoyu ile paylaşmıştır²⁵. 1950 yılının seçim kampanyaları çok hararetle geçmiş, Türk halkı 14 Mayıs 1950'de yapılan seçimlere büyük ilgi göstermiştir. Seçimlere katılma oranı %89.3'e ulaşmış, DP 4.241.393 oy ve %53.3 katılım oranı ile TBMM'de 408 sandalyenin sahibi olmuştur. Adana, Afyon, Ağrı, Amasya, Ankara, Antalya, Çoruh, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Burdur, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Edirne, Elazığ, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Gümüşhane, İçel, Isparta, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kırklareli, Kocaeli, Konya, Manisa, Maraş, Muğla, Muş, Niğde, Rize, Samsun, Siirt, Sivas, Tekirdağ, Tunceli, Zonguldak'da milletvekilliklerinin tamamını DP kazanmıştır²⁶. Bu illerin arasında Kocaeli'de bulunmaktadır. 1950 seçimleri için Kocaeli'nde CHP'den 229, DP'den 122, MP'den 46, MKP'den 23 ve 21 tane de bağımsız olmak üzere toplam 441 aday milletvekili olabilmek için başvuruda bulunmuştur. 1950 seçiminde Kocaeli'nde kayıtlı seçmen sayısı 198.729'dur. Bu sayıdan 181.624'ü oy kullanmıştır ve seçimlere katılım oranı % 91,4 olmuştur. CHP; 64.828 oyla oyların % 36,2'sini, DP ise, 105.910 oy ile oyların % 59,2'sini almıştır. Millet Partisi'de 8.251 oy ve % 4,6 oy oranında kalmıştır. Sonuç olarak DP, Kocaeli'nden 11 milletvekili çıkarmayı başarmıştır²⁷. Kocaeli'den seçilen ve IX. Yasama Dönemi(14.05.1950-14.05.1954) içerisinde TBMM yer alan milletvekilleri; Ethem Vassaf Akan, Ali Ekrem Alican, Ziyaettin Atıg, Ahmet Hamdi Başak, Salih Kalemcioglu, Sezai Mümtaz Kavalcioglu, Yeredoğ Kişioğlu, Ahmet Saim Önhan, Lütfü Tokoğlu, Hüseyin Hüsnü Türkant, Mehmet Nevher Yılmaz'dır²⁸.

Seçimlerin sonrasında 22 Mayıs 1950'de Celal Bayar'ın cumhurbaşkanı seçilmesi sonrasında hükümeti kurmakla İstanbul milletvekili Adnan Menderes görevlendirilmiş ve aynı gün Menderes'in belirlediği isimlerden Bakanlar Kurulu oluşturulmuştur. 29 Mayıs 1950'de TBMM'de hükümet programı okunmuş ve 2 Haziran'da hükümet güvenoyu alarak görevine başlamıştır²⁹. Adnan Menderes 29 Mayıs 1950 günü IX. Dönem TBMM'de hükümet programını açıkladığı konuşmasında önceki hükümetten enkaz devr aldıklarını sık sık dile getirmiştir. Ekonomiyi canlandırmak ve bütçe açıklarını kapamak amacıyla olduklarını bu nedenle hükümetin konu

24 TBMM Tutanak Dergisi, VIII.Dönem, XXIV/45, s.485-510.

25 Orhan Cemal Fersoy, Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes, İstanbul, 1971, s.247, Kemal Karpat, a.g.e., s.200; Süleyman İnan, a.g.e., s.426.

26 Serhan Yücel, Demokrat Parti, Ülke Kitapları, İstanbul, 2007, s.79; Filiz Çolak, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)", Türkler Ansiklopedisi, XVI, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s.781.

27 Sabit Dokuyan, "1950-1954-1957 Milletvekili Genel Seçimlerinin Kocaeli'ndeki Yansımaları", Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yay., Kocaeli, 2010, s.2095-2099.

28 TBMM Albümü 1920-2010, II(1950-1980), Gökçe Ofset, Ankara, 2010, s.577-578.

29 Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, II, (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961), Haz: İrfan Neziroğlu, Tuncer Yılmaz, TBMM Basımevi, Ankara, 2003, s.907. Program 29.05.1950'de okunmuş; görüşmeler 31.05.1950'de başlamış ve güvenoylaması da 02.06.1950'de yapılmıştır. Kocaeli milletvekillerinden oylamaya katılarak evet oyu verenler Akan (Ethem Vassaf), Atıg (Ziya), Kalemcioglu (Salih), Kavalcioglu (Mümtaz), Kişioğlu (Yeredoğ), Önhan (Şaim), Tokoğlu (Lütfi), Türkand (Hüsnü), Yılmaz (Mehmet); oylamaya katılmayanlar, Alican (Ekrem), Başak (Hamdi)'dir.

ile ilgili belli politikalar izleyeceğini belirtmiştir³⁰. Bunlardan ilki acilen tasarruf tedbirlerinin alınması, devlet masraflarının asgariye indirilmesi, devletin gelirlerine orantılı bir şekilde bütçenin ayarlanması, özel girişimin kendini güven içinde hisetmesi için gerekli bütün önlemlerin alınması, yabancı sermayeden mümkün olduğunca yararlanılması ve istihsâl hayatını devletin zararlı müdahalelerinden ve her çeşit bürokratik engellerden kurtarılmasıdır. Kısacası amaç, devlet müdahalelerini en aza indirmek ve özel teşebbüsü destekleyerek çalışma sahalarını genişletmektir. Yeni hükümetin programında yer alan ve Menderes'in üzerinde durduğu diğer bir konuda "*Denk Bütçe*" meselesidir. Menderes, konuşmasında denk bütçenin önemini açıklamış, fakat bunu gerçekleştirmenin ne kadar zor olduğunu da "*...bugünkü devlet bütçesi pek iyi bildiğiniz gibi kolayca indirilemeyecek ağır yükler altındadır; ayrıca gelecek yıllara sari bir takım taahhütlere de girilmiş bulunuyor. Buna mukabil bir taraftan gelir kaynaklarının kısırlaştırılmış olması, gelir vergisi ihdası suretiyle eski iktidarcaya atılmış olan mali adımın nereye varacağına malum bulunmaması gibi sebepler de bu husustaki zorluğu arttırmaktadır. Parti programımıza sadık olarak vergiler de islahat yapmak ve bilhassa vasıtalı vergiler nisbetini vasıtasızlar aleyhine indirmek suretiyle vergi adaletine yaklaşmak prensibini tamamiyle muhafaza ediyoruz*" demiştir³¹.

Mayıs 1950 sonrası DP'ni tam iktidar dönemi başlamıştır. Kocaeli'nden de Meclis'te 11 milletvekili yerini almış ve Meclis çalışmalarına aktif olarak katılmışlardır. Kocaeli milletvekillerinin özellikle yıllık bütçe tasarıları ve özel bütçeler hakkında sıklıkla söz aldıkları ve DP Hükümetlerinin iktisat politikalarına zaman zaman eleştirel bakış açısı ile yaklaştıkları belirlenmiştir. Meclis'te çoğunluğu elden eden DP'liler seçim sonrası ilk olarak 1951 Yılı Bütçe Tasarısını hazırlamışlardır. Tasarı hakkındaki görüşmeler, 19 Şubat 1951'de TBMM'de başlamıştır. Genel Bütçe, Kurumlara ve Bakanlıklara ait bütçeler hakkındaki görüşmeler Şubat'ın 27'sine kadar devam etmiş ve 28 Şubat'ta Bütçe Kanunu ile ilgili kapanış konuşması yapılarak Meclis'in güvenine sunulmuştur³². 1951 yılı bütçe görüşmelerinde ilk sözü Maliye Bakanı Hasan Polatkan almıştır. Polatkan, 1951 Bütçe Kanun Tasarısının uzun ve zahmetli çalışmalar sonrasında Meclis'in önüne getirildiğini söyleyerek, bütçenin gider bölümünün iki cetvel halinde hazırlandığını bunlardan ilkinin yatırımlar dışında kalan cari hizmet giderleri, diğerinin de yatırım giderleri olarak gösterildiğini söylemiştir. "*Yeni iktidarın, yeni iktisadi ve malî görüş ve prensiplerle iş başına geldiği malûmdur. Yeni iktidarın getirdiği yeni fikir ve görüşlerin ilk esaslı akislerini bütçe denilen bir yıllık iş programında bulmaya çalışmak pek tabiidir, bu itibarla Yüksek Meclisinizin ve umumi efkârın bütçemizi her şeyden evvel bu zaviyeden tetkike tâbi tutacağına şüpheli yoktur.*" diyerek sözlerine kendilerinden önceki iktidarın etkilerinden birden bire kurtarmanın mümkün olmadığını söyleyerek devam etmiş ve "*...uzun yıllar devam eden mali ve iktisadi politika, yerini yeni bir iktisadi ve mali görüş ve anlayışa terkederken bıraktığı miras ve tesirler öylesinedir ki, bunların bir hamlede tasfiyesi beklenemez.*" demiştir³³.

28 Şubat 1951 yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Bütçe Komisyon raporu ile ilgili Adnan Menderes'de söz almış ve II. Dünya Savaşından sonra birçok ülkede bütçe açığının Marshall Yardımı ile kapatılmasına çalışıldığını, bu yardımın gelmesi gerektiğini savunmuş ve konuşmasına 1951 Yılı Bütçesinin aylarca süren geceli gündüzlü ve dikkatli incelemelerden sonra Meclis'e sevk edildiğini, Hükümetin hazırlamış olduğu bütçe tasarısının Meclis'te görüşülmeye başladığı andan itibaren milletvekillerinin büyük çoğunluğunun benzer görüşlere sahip olduğunu, bu

30 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, I/3, s.24-32.

31 Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri, II, (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961), Haz: İrfan Neziroğlu, Tuncer Yılmaz, TBMM Basımevi, Ankara, 2003, s. 752-755.

32 TBMM Tutanak Dergisi, V/54, s.380-382.

33 TBMM Tutanak Dergisi, V/45, s.201-203.

durumun şahsı tarafından takdirle karşılandığını belirtmiştir³⁴. Buna karşın muhalefet, bütçe açığının çok fazla olduğunu ve Hükümetin hayali bir bütçe yaptığını, DP'nin muhalefet saflarında iken tasarruf tedbirleri konusundaki vaatlerini yerine getiremeyecek durumda olduğunu iddia etmiştir. Bu iddialara karşı Menderes, "*Hâlbuki derin ve uzun tetkiklerinizle yeni iktidarın tasarruf davasını nasıl tahakkuk ettirmeye çalıştığının, iş görmek ve hizmet etmek cehdinin delillerini bütçede de müşahede ve tesbit etmiş bulunuyoruz*" demiş ve "*Enflasyoncu bir politika takip etmemiz asla mevzuu bahis değildir. Ancak, her sahada aldığımız tedbirlerle tahaccür etmiş olan bir iktisadi bünyeyi tabii yollardan harekete geçirip inkişaf ettirmenin tedbirleri alınmıştır, alınmaktadır. Her sahada istihsalî bütün imkânlarımızla teşvik etmek ve desteklemek kati kararımızdır.*" diyerek sözlerine son vermiştir³⁵.

1951 yılı Bütçe Kanun Tasarısı görüşmeleri esnasında Kocaeli milletvekili Mümtaz Kavalcıoğlu'nda söz alarak, DP Hükümeti'nin Meclise sunduğu bütçenin iki bölümden meydana geldiğini bunun ilk bölümünün Milli Savunma Bakanlığı Bütçesi olduğunu ve 1950'ye göre 37 milyon artış yapıldığını fakat bunu yeterli bulmadığını açıklamıştır. Ayrıca Dış İşleri Bakanlığı Bütçesinin 453. bendinde bulunan milletlerarası kurum ve derneklere katılma payı ayrıldığını fakat iki yıldır üye olduğumuz İslam Ekonomi Teşkilatı'na borçlu olduğumuz 36.500 liranın bütçeye konulmadığını belirtmiştir³⁶. Kavalcıoğlu, bu teşkilata 1949 yılında üye olduğumuzu ve dönemin iktidarının da bu meblağı bütçeye koymadığını ve görevinin sadece bunu hatırlatmak olduğunu söylemiştir³⁷. Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı Bütçesi ile ilgili olarak da 1950 yılına göre 1951 yılında 195 bin liralık tasarruf yapıldığını, bu tasarrufun da yabancı ülkelerde bulunan ateşelerin maaşlarından alınan kesintiler ile sağlandığını fakat bu bakanlığın iyi işlemediğini ve muhakkak ele alınarak kendi amaçları doğrultusunda çalışması gerektiğini belirtmiştir. Bakanlıklar arası koordinasyon eksikliğinin giderilmesini, yabancıların yatırım yapmasının sağlanmasını, Tekel Bütçesinin de tekrar görüşülmesi gerektiğini ifade etmiştir³⁸. Kavalcıoğlu, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Tekel Genel Müdürlüğü'nün 1951 yılı bütçeleri gündeme alındığında tekrar söz alarak tekel konusundaki bütün maddelerin tek tek bütçede yer alarak gündeme getirilmesini, hem Tekel Bakanlığın hem de Tekel Genel Müdürlüğü'ndeki kadroların tekrardan gözden geçirilmesini, gelecek yılın bütçesinin daha detaylı bir şekilde hazırlanmasını Tekel Bakanından rica etmiştir³⁹.

Kocaeli milletvekili Mehmet Yılmaz'da Millî Savunma Bakanlığı'nın 1951 Yılı Bütçe görüşmelerinde iki konu üzerinde durmuştur. Bunlardan ilki hava kuvvetlerinde çalışan teknisyen ve subayların buldukları bölgelerdeki fabrikalarda görev almaları, uçma konusunda yetenekli olanların da fabrikadaki işlerinden alınmalarıdır. İkinci konu ise; ordu mensuplarının şeflik sistemine göre değil, saygı ve sevgi temelli yetiştirilmesidir⁴⁰. Ayrıca Yılmaz, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü 1951 yılı bütçeleri ile ilgili yaptığı

34 Çarşamba 28.02.1951 Çarşamba günü Refik Koraltan Başkanlığında Hasan Polatkan, Ferid Melen, Mazhar Şener, Emrullah Nutku, Abidin Potuoğlu, Enver Adakan, Suad Hayri Ürgüplü, Emin Kalafat, Salamon Adato, Cemal Eyüboğlu, Fethi Çelikbaş ve Adnan Menderes'in katılımlarıyla birinci oturum açılmıştır. Görüşülen konu; Avrupa Ekonomik İş Birliği Sözleşmesi ve Marshall Yardım Planı çerçevesi dâhilinde temin edilen yardımlar karşılığı Türk liralardan bütçeye taallüku gerekenlerin bütçe hesaplarına intikal şekli hakkında kanun tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporuydu. Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın bu konuyu ivedilikle çözülmesini istediği önerge kabul edilmiş ve milletvekilleri konu ile ilgili görüşlerini belirtmiştir.

35 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, III/54, s.1211.

36 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/47, s.339-342

37 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/50, s.704-705

38 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/47, s.339-342.

39 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/52, s.969-970.

40 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/49, s.552-553.

konuşmasında; eski iktidarın verem ile mücadelede yeterli ve tutarlı bir politika izlemediğini, konu ile ilgili hükümetin bütçede 1.5 milyon lira ayırdığı ve bu paranın yerinde sarf edilmesi konusunda dikkatli davranılmasını, veremle savaş için hastahanelerde yeni yataklar açılmasını mümkünse bu yatakların Anadolu şehirlerinde açılışına çalışılmasını, yeni hastahanelerin özellikle çamlık alanlara kurulmasını istemektedir. Böylece hem şehirlere hastalığın yayılması önlenecek hem de hastaların daha çabuk iyileşmesi sağlanacaktır⁴¹.

Diyanet İşleri Bakanlığı Bütçe görüşmeleri esnasında ise Kocaeli milletvekili Yeredoğ Kişioğlu söz almıştır. Hükümetin hazırlamış olduğu ve komisyondan geçen bütçe tasarısını uygun bulduğunu ve tasarımı hazırlayan arkadaşların canla başla çalıştığını belirterek sözlerine başlamıştır. İslam dinini Türklerin kabul edişleri ile birlikte dünyanın dört bir yanına yayıldığı, bir milletin hayatında dinin önemi, şehitlik ve gazilik makamının yüceliği ve ona olan inancımızdan bahsederek CHP'nin milletimize manevi bir izmihlal yani fetret devri yaşattığını, laiklik prensibini dinsizlik manasında kavrayıp dini ihmal ettiğini, din konusunu samimiyetle ele alan partinin DP olduğunu, Parti programında yer alan 14. madde uyarınca din hürriyeti konusunda harekete geçme zamanının geldiğini, ilk adımı da Ceza Kanununun 526. maddesinde yapılan değişiklik ile atıldığını, milletin demokrasi sınavından 14 Mayıs'ta geçtiğini, hürriyetlerin tam anlamı ile yaşanması gerektiğini eğer yaşanmazsa hürriyetlerin kendilerini yaşatamayacağını belirterek bu konuda amaçlarının; din ile devlet arasındaki ilişkinin ilkelerini ve sınırlarını; din adamlarının seçim ve tâyinlerini, hukuk ve vazifelerini belirlemek, dinin ona musallat olan bâtil itikat ve hurafat, komünizm, irtica gibi yıkıcı inanç ve hareketlerden korunmak, dinin, ahlâka büyük hizmeti gözönünde tutularak terbiyetkâr hizmetlerinde kolaylıklar gösterilmesi gerektiğini söylemiştir. Din hürriyetinden tam anlamı ile söz edilebilir mi? sorusunu sormuş ve "...din, devlet tarafından idare ediliyor; çünkü onun teşkilâtı tâyin ve intihap ediliyor, onun teşkilâtına maaş bütçesi veriliyor şeklinde, dinin devlet tarafından, devlet teşkilâtı tarafından idare edildiği kanaati efkâr-ı umumiyyede mevcut buldukça bu hürriyetin kâmil olarak yaşadığına, bu efkâr-ı umumiyyeyi inandırmak kabil değildir. Din ile devleti katî surette ayırmak lüzumu bu zaruretten doğmaktadır. Bunu nasıl ayıracağız? Meselesi şühesiz ki, mütehasıslarınca görüşülüp kararlaştırılacak bir mevzudur. Bununla beraber, şimdi hatırıma gelmiş iken şunu arz etmek isterim: bu ayırma şühesiz ki, yapacağımız kanunda din müessesesini; prensiplerini, teşkilâtını, bütçesini tanzim ederek bugünkü şartlar içerisinde onu hiçbir zaman sokağa atamayacağımıza, müesseselerini vücuda getirdikten sonra da bırakamayacağımıza göre yine bütçesi devlet tarafından idare olunan hür, muhtar bir müessese, yahut devletin yardımlarıyla yaşayan, din başkanını kendisi seçen, ve belki de müftülerine seçtiren bir muhtar müessese halinde ve bütün iç nizamlarını kendisi yapan bir müessese halinde hissetmek ve görmek lâzımdır. Ve bu suretledir ki, dini, devlet idare ediyor düşüncesinden kurtulmak kabil olacaktır. Vatandaşların hepsinin hürriyetin anlamını bilmeleri ve sınırları aşmamaları gerektiği üzerinde durarak hududu ancak kanun çizer" demektedir. Fakat konuşmasında vatandaşlarımızdan bazılarının oruç tutmuyor, ramazanda sigara içiyor diye başkalarının hürriyetlerine zarar verdiklerini, hürriyetleri kısıtlayanların cezalandırılmaları gerektiği ve bu cezaların da günün ihtiyaçlarına göre değişebileceği konusunda "...din adamlarımızın bugün inkilâplarımızla tesbit edilmiş olan lâyiklik prensibi, hürriyet bahsinde, hürriyetin mahdut oluşu prensibi hiçbir suretle kavranmamış bulunmaktadır. Din adamlarımız inkilâplarımızla zerre kadar alâkadar görünmemektedir. Din adamlarımıza lâyiklikten bahsettiğiniz zaman lâyiklik kelimesine karşı müthiş bir husumet ve garazları vardır. Bu şekilde inkilâplarımız ve prensiplerimiz karşısında reaksiyon gösteren din adamlarına karşı vazifemiz nedir? Bu ince bir noktadır. Fakat bu gayet basit, geçmişin dini ihmal etmesinden ileri gelmiştir. Şu halde dinin akışını güzel bir surette tanzimle

41 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/52, s.949.

serbest bıraktığımız takdirde, az bir zamanda bunun tedavi olunacağına *şüphe etmemelidir*⁴² demiştir. Yeredoğ Kişioğlu, bütçe görüşmelerinde laiklik gibi önemli bir konu üzerinde düşüncelerini belirtmiştir. Fakat yapmış olduğu konuşmada din ve devlet işlerinin ısrarla ayrılması gerektiğini belirtirken, din müesseselerinin bütçelerinin yıllık bütçe içerisinde yer almasını ve ayrılmamasını istemiştir.

Kocaeli milletvekili Ekrem Alican'da Gelir Vergisinin uygulanması ve Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü'nün 1951 yılı bütçe görüşmeleri esnasında söz almıştır. Denk bütçe ile ilgili düşüncelerini belirterek ve Hükümete denk bütçeyi gerçekleştirmek konusunda izleyeceği yöntemleri sormuş özellikle de gelir vergisinin uygulanma kabiliyeti olup olmadığı ve bu verginin memleket ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamayacağı ve diğer vergilerin ıslahatı ile ilgili ne düşünüldüğü konusunda açıklamada bulunulmasını istemiştir⁴³. Bununla birlikte Alican, Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğü'nün 1951 yılı bütçesi münasebetiyle yaptığı konuşmasında; Adapazarı'nda 1947 yılında yapımına başlanılan ve 400 iş gününde bitirilmesi planlanan vagon yapım fabrikasının henüz bitmediğini, bu konudaki sorumluların bulunmasını ve gerekli cezaların verilmesini en önemlisi de fabrikanın bitirilmesi için gerekli bütçenin ayrılmasını istemiştir⁴⁴.

TBMM'de bütçe görüşmeleri esnasında Orman Genel Müdürlüğü'nün 1951 yılı bütçesi görüşülürken söz alan Hamdi Başak'da, DP iktidarına kadar orman davasına önem verilmediğini, bu döneme kadar ormanların tahrip edildiğini ve bir an evvel Orman Kanunu ve Orman Teşkilat Kanununun çıkması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca konuşmasında ilgili bütçenin yeterli olmadığını belirtmiş özellikle de aylıkların azlığı konusuna dikkat çekerek Orman Genel Müdürlüğü'nün açıklama yapmasını istemiştir⁴⁵.

Genel bütçe ve özel bütçelerin görüşülmesi sonrasında Meclis Başkanı, Refik Koraltan, "1951 yılı Bütçe Kanununa oylarını kullanan arkadaşların sayısı 433'tür. Kabul edenler 375, reddedenler 58'dir, bu suretle Bütçe Kanunu büyük çoğunlukla Meclisin tasvibine iktiran etmiştir. Söz Başbakan Adnan Menderes'indir." diyerek sözü Adnan Menderes'e vermiştir. Menderes, "Dünyanın nazik bir zamanında vazife görmekte olan ve memlekette vazife başına gayet ciddi şartlar altında ve mühim vazifeler başarmak üzere gelmiş bulunan Demokrat Parti iktidarının ilk bütçesini bu suretle kabul etmiş olmanız karşısında maruzatımız, ancak bütün kalbimizle teşekkür etmekten ibaret olacaktır. Çok teşekkür ederiz ve bu teşekkürün yükü altında sizlere ve memlekete layık olarak bütçeyi tatbik etmekte kusur etmeyeceğimizi huzurunuzda arz ve ifade ederiz." dedikten sonra Başkan müzakere edilecek bir konunun kalmadığını söyleyerek oturumu kapatmıştır⁴⁶.

II. yasama yılında (01.11.1951-20.06.1952) 1952 bütçe görüşmeleri esnasında Kocaeli milletvekillerinin tamamının söz alarak konu ile ilgili görüş beyan ettikleri görülmektedir. İlk söz alan Ekrem Alican, "1952 Bütçesinin müzakere edildiği şu günlerde hepimizin sevinçle şahidi olduğumuz bir hakikat vardır ki, o da, memleketin geniş bir iktisadi inkişaf ve faaliyet devresi içerisine girmiş bulunmasıdır. Millî ekonomimizin temeli olan zirai istihsalâtımız bilhassa 1951 yılından bugüne kadar eşine rastlanmayan miktarlara yükselmiş, dış ticaretimiz millî gelirden meydana gelen inkişaf seyri ile mütenasip bir şekilde ilerlemeler kaydetmeye başlamıştır. Memleket millî ekonomiyi geliştirici ma-

42 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/48, s.430-434

43 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, III/26, s.286.

44 TBMM Tutanak Dergisi, IX.Dönem, V/53, s.1070.

45 TBMM Tutanak Dergisi, IX.Dönem, V/53, s.1033-1034.

46 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/47, s.380-382.

hiyetteki inşa, imar ve ıslah faaliyetlerinin muazzam bir atelye manzarasını iktisap etmeye başlamış ve bilhassa köy kalkınması mevzuu mazide eşine rastlanmayan bir ciddiyet ve ehemmiyetle ele alınmıştır." diyerek sözlerine başlamıştır. Fakat hemen akabinde bütçe tasarısı içinde yer alan ve bütçenin gelir kısmında gösterilmiş olan vergilerin kanunlaşmadan onaylanmasının Anayasaya aykırı olduğunu açıklamıştır. Ayrıca konuşmasında 1951 ve 1952 Bütçelerinin DP Hükümetleri tarafından hazırlandığını 1951 yılı bütçe açığına nazaran 1952 bütçe açığının daha az olduğunu bunda Hükümetin büyük gayret sarf ettiğini belirterek, "...bütçeler kendilerinden evvelki bütçelerin karakter ve külfetlerinden bir kısmını muayyen bir nispet dâhilinde nefislerinde cemetmek mecburiyetindedirler." demiştir. Alican'a göre ülkenin yıllardan beri süre gelen bazı sorunları vardır ki bu sorunların başında devlet hizmetlerinin rasyonel bir şekilde düzenlenmemesi, bütçelerde yıldan yıla personel masraflarının giderek artması, iltimasın önüne geçilememesi, bürokratik zihniyetin ortadan kaldırılmaması, mesuliyet ve vazifelerin belirlenememesidir. Bu sorunların derhal çözülmesi gerektiğini ifade eden Alican, 1951 Bütçesini dikkatlice incelediklerinde iddialarının doğru olduğunun görüleceğini ifade etmiştir⁴⁷. Ayrıca vekil Alican, Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü 1952 yılı Bütçesi⁴⁸ görüşülürken de söz almıştır.

1952 Bütçe görüşmeleri esnasında Hüsnü Türkand'da söz alarak Hereke Fabrikasının daha aktif hale getirilmesini ve zarar eder durumdan çıkarılmasını⁴⁹; Etem Vassaf, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü 1952 Yılı Bütçesinin yeterli olmadığını özellikle propaganda kalemine yeterli kaynak aktarılmasını⁵⁰; Mümtaz Kavalcıoğlu, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı 1952 Yılı Bütçesi hakkında konuşulurken ülkenin pamuk satışları konusunda ki sorunların çözülmesini⁵¹; Mehmet Yılmaz, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı 1952 yılı Bütçesi⁵² ve Millî Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1952 yılı bütçelerinin arttırılmasını istemiştir⁵³. Bununla birlikte Yılmaz, Gümrük ve Tekel Bakanlığı ile Tekel Genel Müdürlüğü 1952 yılı bütçeleri görüşülürken tekel işçilerine yapılan sosyal yardımın artması konusu üzerinde ısrarla durarak işçi haklarının korunması gerektiğini belirtmiştir⁵⁴.

IX. Dönem, III. yasama yılında(01.11.1952-23.07.1953) yapılan 1953 Bütçe görüşmeleri esnasında ise; en fazla söz alan Kocaeli milletvekillerinin başında Ekrem Alican gelmektedir. 1953 yılı Bütçe Kanununun tümü "*1953 Bütçesinin taşıdığı büyük yapıcı karektere ve bu bütçenin nefsinde topladığı bütün müspet icraat işaretlerine rağmen, bu bütçeyi Yüksek Meclise takdim ederken hazırlamış olduğu gerekçede Hükümet, hâdiseleri izah ve dünle bugünü memleketimizle diğer memleketler iktisadi durumlarını mukayese mevzularında bazan rakamları fazla zorlamakta ve zaman zaman objektif olmak vasfını kaybeder gözükmektedir*"⁵⁵ diyerek bütçe açıkları ve nedenleri üzerinde diğer ülkeleri de ele alarak karşılaştırmalı bir analiz yapmış ve Hükümetin bütçe gelir ve giderleri konusunda vermiş olduğu rakamları abartılı bulduğunu ifade etmiştir.

Kocaeli milletvekiili Lütfü Tokoğlu'da, Millî Savunma Bakanlığı 1953 Yılı Bütçesi görüşülürken söz almış, Kanada ve Amerika'da öğrenim gören subayların almış oldukları maaşlar ile

47 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/42, s.390-396.

48 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/45, s.590-591.

49 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/44, s.506.

50 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/45, s.581.

51 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/45, s.590-591.

52 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/49, s.1060-1061.

53 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/50, s.1157-1158.

54 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/50, s.1120-1121.

55 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/45, s.352-357.

geçinemediklerini ve bu memleketlerde öğrenim gören öğrencilerin maaşlarının arttırılmasını Bakandan rica etmiştir⁵⁶. Mehmet Yılmaz, Milli Savunma Bakanlığı 1953 Yılı Bütçe görüşmeleri esnasında söz alarak, milli müdafaamızı sağlamak için gerekli olan teknik elemanların ülkemizde yetiştirilmesini, bu konuda yeni okulların açılması ve sanat okullarından da gerektiğinden daha fazla yararlanılması, ayrıca ordu gerisinde hizmet edecek olan elemanlarında bir an evvel yetiştirilmesi gerektiği üzerinde durarak bütçede konu ile ilgili yeterli pay ayrılmasını rica etmiştir⁵⁷. Etem Vassaf, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçe görüşmeleri esnasında okulların çocuklarımız için sadece öğretim alanları olmadığını, okullarda çocuklarımızın sağlık ve ahlak durumları ile de ilgilenilmesi gerektiğini, bu konuda ailelerin yeterli olamayabileceğini belirtmiş ve konu ile ilgili eğitim almış öğretmenlere ihtiyaç duyulduğunu söylemiştir. Bununla birlikte çocukların düzenli olarak sağlığını kontrol etmek, düzenli beslenmelerini ve spor yapmalarını sağlamak gerektiğini de sözlerine ilave ederek konu ile ilgili bakanlık bütçesinden kaynak ayrılmasını istemiştir⁵⁸. Millî Eğitim Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1953 yılı bütçeleri görüşülürken söz alan Mehmet Yılmaz'da meslek okullarına önem verilmesi, ortaokul programlarının tekrar düzenlenmesi ve çağa uyarlanması gerekliliği üzerinde durmuştur⁵⁹. III. Yasama yılında söz alan Ekrem Alican, Ekonomi ve Ticaret Bakanlığının 1953 Yılı Bütçesi görüşülürken yapmış olduğu konuşmada Hükümetin mısır alım ve satımı ile ilgili izlemiş olduğu politikayı değerlendirmiş, amacının Hükümetin konu ile ilgili izlemiş olduğu politikayı asla eleştirmek olmadığını söylemiştir. Sayın Alican'a göre dikkat edilmesi bir nokta vardır ki o da Türk halkının tamamının ucuz mısır almasını sağlamaktır⁶⁰.

1950-1954 döneminde tarım sektörü ekonomik büyüme üzerinde büyük etki yaratmıştır. Bu dönemde tarımsal kesimde meydana gelen hızlı üretim ve buna bağlı olarak meydana gelen gelir artışı, ulusal pazarın büyüüp coğrafi olarak yayılmasına katkıda bulunmuş ve iç pazara dönük sanayiye geliştirmiştir. Tarım sektörü bir yandan ihracat geliri yaratma işlevini sürdürmüş, diğer yandan da yerli sanayiye girdi sağlayıcı rol üstlenmiştir⁶¹. 1950-1960 yılları arasında hububat üretiminde %95, bakliyatda %75 oranında üretim artışı gerçekleşmiştir⁶². DP'nin iktidarda olduğu ilk yıllarda meydana gelen üretimdeki bu hızlı artış; %7'si irşah çalışmalarından, %36'sı artan ekim alanlarında sağlanan verimlilikten, %32'si uygun hava koşullarından, %10'u makineleşmeden ve % 10'luk bir dilimi de taşımacılıktaki iyileştirmeden kaynaklanmıştır. Tarımsal üretimde yıllık %13'ü bulan ortalama artış, tarım sektöründe çalışanların reel gelirini de %46.5 arttırmıştır. Ayrıca tarım sektöründe bu dönemde yaşanan gelişmeler özel sermaye birikimini de arttırmıştır⁶³.

Sonuçta, DP'nin hükümet programlarında yer alan ekonomi politikaları özellikle 1950-1954 döneminde, Türk tarımsal hayatını geliştirmiştir. Hükümet, kırsal kesimdeki toplumsal ve ekonomik ilişkileri değiştirmeyi ve geliştirmeyi başarmıştır. Bu durum özellikle Çukurova, Ege

56 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/50, s.773-774.

57 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/50, s.773-774.

58 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/53, s.962-963.

59 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/53, s.949-950.

60 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/54, s.1113.

61 Ronnie Margulies- Ergin Yıldızoğlu, "Tarımsal Değişim", Gelişme Sürecinde Türkiye, Derleyen: Irwin Cenil Schick ve Ertuğrul Ahmet Tonak, Bilim Dergisi, İstanbul, 2006, s.298.

62 Sevilay Özer, Demokrat Parti'nin Köy ve Köylü Politikaları (1946-1960), Berikan Yay., Ankara, 2013, s.201.

63 Zahide Sungur, a.g.e., s.53; Korkut Boratav, "Savaş Yıllarının Bölüşüm Göstergeleri ve Rantları", Toplumsal Araştırmalar Dergisi, Sayı:8, Ankara, 1985, s.84.

ve Marmara bölgelerinde kendini göstermiştir. Fakat bu dönem, tarımsal faaliyetler sonucu artan zenginlik ile büyüyen yoksulluğun birlikte yürümesine de sahne olmuştur. Traktör kullanamayacak kadar küçük topraklara sahip olan çiftçi tarımla geçimini sağlayamayacağını düşünüp kentlere göç etmiştir. Bu da dönemin hükümetinin karşısına kentlerde nüfus artışı ve gecekondulaşma ve buna bağlı olarak yaşanan sosyal, eğitimsel sorunları beraberinde getirmiştir⁶⁴. Bu dönemde meydana gelen diğer bir aksaklık ise tarımsal gelirlerin vergi dışı bırakılması ile II. Dünya Savaşı'nın hüküm sürdüğü yıllarda zenginleşen toprak ağalarının daha da zenginleşmesidir. Tarım sektöründeki gelir eşitsizliği ve buna bağlı olarak artan tüketim, tüketim mallarının talebinde artış sağlamıştır. Bu da hazineye yeni bir yük olarak değerlendirilmiş olup, zaten yüksek olan enflasyonu kamçulamıştır⁶⁵.

IX. Dönem IV. Yasama yılında (01.11.1953-12.03.1954) 1954 Yılı Bütçe Görüşmeleri, esnasında Maliye Bakanı Hasan Polatkan, kürsüye gelerek, bütçeyi sunmuş ve hemen akabinde soruları cevaplandırmıştır. Bakan Polatkan yaptığı konuşmanın hemen sonrasında Başbakan Menderes'i 28 Şubat 1954 pazar günü kürsüye davet etmiştir. Başbakan Menderes'de konuşmasında dört yıllık iktidar dönemlerindeki icraatlarından bahsederek bunu tek parti dönemi ile karşılaştırmıştır⁶⁶. Kocaeli milletvekillerinin 1954 yılı bütçe görüşmelerine 28 Şubat 1954'den itibaren aktif olarak katıldığı, birçok bakanlığın ve müdürlüğün bütçesi görüşülürken söz alarak tavsiyelerde bulunduğu tutanaklarda görülmektedir.

TBMM'de Bayındırlık Bakanlığı, Devlet Su İşleri ve Karayolları Genel Müdürlüğü'nün 1954 yılı bütçeleri tartışıldığı esnada Kocaeli milletvekili olan Saim Öhnan, söz alarak üç konu üzerinde durmak istediğini belirtmiştir. Bunlardan ilki İstanbul Limanının önemi ve İzmit Liman projesidir. İzmit Liman projesinin yapıldığını, bütün planlarının hazırlandığını bu işin tamamlanması için 15-20 milyon liraya ihtiyaç duyulduğunu belirterek, limanın yapılması halinde ithalat ve ihracatın artacağını söylemiştir. Öhnan'ın konuşmasında bahsettiği diğer konulardan biri; Sakarya Nehrinin Kocaeli'ne su konusunda büyük zarar verdiği hakkındadır. Bu zararın önüne geçebilmek ve nehrin ağızını temizlemek için bir tesisin kurulması gerekmektedir. Diğer konuda bölgede suyu olmayan köylere su getirilmesidir. Öhnan, "*3 - 3,5 milyon lira safedildiği takdirde 92 köy ve bu köylerde oturan sayısı 40.000'i bulan sakin çeşme suyu ayarında iyi bir suya kavuşturulmuş olacaktır.*" diyerek milletvekillerinden bu masraflar düşünülerek Bayındırlık Bakanlığı bütçesinin tekrar gözden geçirilmesini rica etmiştir⁶⁷. Aynı oturumda Hüsnü Türkand'da söz almış, konuşmasına o da Sakarya Nehrinin çevreye verdiği zararlardan bahsederek başlamıştır. Baharın gelmesi ile birlikte karların eridiğini ve nehrin taşarak verimli ovaları sular altında bıraktığını ve bu durumun büyük zarara yol açtığını ve bir an önce önlenmesi gerektiğini belirtmiştir. İçme suyu meselesinin hal edilmesi, İzmit-İstanbul yolunun şehir içinden alınması ve sahil yolunun bir an önce açılması, liman projesine başlanması gerektiği konusunda da açıklamalarda bulunmuş ve milletvekillerinden bu konulardaki masrafların bütçeye eklenmesi konusunda desteklerini beklediğini söylemiştir⁶⁸. Ayrıca Türkand, İşletmeler Vekâleti 1954 yılı Bütçesi ile ilgili yapmış olduğu konuşmasında İzmit'ki Selüloz Fabrikasında ikramiyelerini alamayan işçiler adına kürsüye çıktığını ve bir an önce bu işçilerin ikramiyelerinin verilmesi ile ilgili düzenlemelerin yapılmasını hükümetten rica etmiştir⁶⁹.

64 Cumhuriyet, 16 Ocak 1951.

65 Feroz Ahmad, a.g.e., s. 174.

66 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/53, s.1204; TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/53, s.1197-1207.

67 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/50, s.918-919.

68 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/50, s.915-916

69 TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/52, s.1133.

Sonuç olarak IX. Dönemde TBMM’de bulunan ve Kocaeli’ni temsil eden 11 milletvekili genel ve özel bütçelerin belirlenmesin konusunda yapılan oturumlara aktif olarak katılmışlar ve görüşlerini beyan etmişlerdir. En çok üzerinde durdukları konuların başında denk bütçenin yapılması, devlet kurumlarındaki kadro tahsislerinin tekrar gözden geçirilmesi ve personel masraflarının azaltılması, tasarruf tedbirlerinin alınması, iltimasın kaldırılması gelmektedir. Milletvekillerinin konuşmaları Kocaeli yeri açısından değerlendirildiğinde ise üzerinde en çok durdukları konu İzmit Liman projesinin derhal başlaması ve köylerde yaşanan su sorununun çözüme ulaştırılmasıdır.

III- 1955-1957 YILI BÜTÇE GÖRÜŞMELERİ VE KOCAELİ MİLLETVEKİLLERİNİN KONU İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

İktisadi alanda yaşanan gelişmeler 2 Mayıs 1954’de yapılan seçimlerin sonuçlarını DP yönünde olumlu bir şekilde etkilemiştir. 1954’de DP ve CHP bütün illerde; Cumhuriyetçi Millet Partisi(CMP) 40, Türkiye Köylü Partisi(TKP) 19 ilde seçimlere katılmıştır. Bu dönemde milletvekili aday başvuruları rekor sayıya ulaşmış ve adayların büyük çoğunluğu kendilerine DP listelerinde yer bulabilmek adına kıyasıya mücadele etmiştir. 2 Mayıs 1954’de yapılan seçim sonuçlarına göre; seçime katılma oranı %88.6’dır. DP, 5.151.550 oy ve %56.6 oy oranı ile 503 milletvekilliğini; CHP 3.161.696 oy ve %34.8 oranla 31 milletvekilliğini; CMP 434.085 oy ve %4.8 oy oranı ile 4 milletvekilliğini; bağımsızlar 137.318 oy ve %1.5 oranla 10 milletvekilliğini kazanmıştır⁷⁰. Kocaeli’nde 1950 seçimlerinde 11 olan milletvekilliği sayısı da; 1954 seçimlerinde 12’ye çıkmıştır. 1954 seçimlerinin sonuçlarında Kocaeli’nde kayıtlı seçmen sayısı 230.590’dır. 204.468 seçmen oy kullanmıştır ve katılım oranı % 88,7’dir. CHP 60.860 oy ile oyların % 30,2’sini almıştır. CMP 12.008 oy ile % 6’lık oy seviyesini yakalamıştır. DP 127.578 oy ile birinci olmuş, 12 vekil çıkarmış ve oyların % 63,2’sine sahip olmuştur. Türkiye Köylü Partisi ise 798 oy ve % 0,3 oy oranına sahip olmuş; bağımsız adaylar ise 1.184 oy ve % 0,3 oy oranı ile seçimi tamamlamıştır. TBMM X. Yasama Dönemi(02.05.1954-01.11.1957) süresince Meclis’te görev alan Kocaeli milletvekilleri ise şunlardır; Hüseyin Nüzhet Akın, Ali Ekrem Alican, Ziyaettin Atıg, Ahmet Hamdi Başak, Selâmi Dinçer, Hamza Osman Erken(Hamza Cemalettin Erkan), Sefer Göksel, Turan Güneş, Kâzım Meriç, Cemal Tüzün, Yunus Nüzhet Unat, Ömer Saadettin Yalın⁷¹. X. Dönem I. Yasama yılı 14 Mayıs 1954’de başlamış ve 12 Ağustos 1955’de sona ermiştir. 1955 Bütçe Görüşmelerine de, 18 Şubat 1955’de geçilmiştir⁷².

DP Hükümeti, 1954 öncesi yakalamış olduğu kamuoyu desteğini sürdürebilmek için iktisadi alandaki atılımlarını artırarak devam ettirmesi gerekmekteydi. Bu dönemde de tarıma ve hayvancılığa önem verilmişti, fakat Kore Savaşı 1954 sonrası iktisadi alanda olumsuz gelişmelere neden olmuştu. Savaş öncesi tarım ürünlerine artan talep, fiyatların yükselmesine neden olurken savaş sonrası talebin düşmesi, fiyatları da düşürmüştür. Bu durum hem tarım kesmi hem de halkın genelinde büyük bir hoşnutsuzluk yaratmıştır. Yüksek fiyat artışlarına döviz darboğazı da eklenmiş, iktisadi alanda istenilen gelişme yakalanamamıştır. Bütün bunlar DP’nin izlemiş olduğu liberal politikayı terk ederek devletçiliğe sarılmasına hatta daha sonraki yıllarda sıkı bir devletçilik politikası uygulamasına neden olmuştur.

70 Serhan Yücel, a.g.e., s.105-106.

71 Sabit Dokuyan, a.g.m., s.2104-2105.

72 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/42, s.196-245; V/52, s.1007-1011.

Bu dönemde genel ve kurumların bütçeleri görüşülürken Kocaeli milletvekillerinin söz olarak sadece iktisadi alanda değil, siyasi ve sosyal alanda da fikirlerini beyan ettikleri görülmektedir.

Bütçe görüşmelerinde söz alan milletvekillerinden biri Cemal Tüzün'dür. Tüzün, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1955 Yılı Bütçeleri ile ilgili "köy mekteplerine yardım yapılıp yapılmaması meselesi görülüyor ki, esasen münakaşa kabul etmez durumdadır. Köy mekteplerine ne kadar fazla yardım yapsak o kadar iyi bir hareket olur."⁷³ sözleri ile Milli Eğitim Bakanlığının köy okullarının ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili bütçe kaleminin arttırılmasını istemiştir. Böylece öğretmen sayılarında da bir artış kaydedilecek ve Hükümetin köye ve köylüye verdiği önem bir defa daha gözler önüne serilmiş olacaktır. Cemal Tüzün, Gümrük Genel Müdürlüğü 1955 yılı bütçeleri ile ilgili de söz olarak Tekel Genel Müdürlüğündeki kadrolaşmanın eğitim ve liyakat usulüne göre olmadığını, herkezin şeflik kadrosuna yükseltildiğini belirtmiş ve bu durumdan yakınmıştır. Fakat daha sonra bu konuda çözüm yolları arandığını ve sonunda yeni bir kadro tahsis edildiğini bu kadronun adına da "teknik şeflik" denildiğini ifade etmiştir. Sözlerine "... Muhterem arkadaşlarım; Tekel, Genel Müdürlüğü camiasında bir teknik şef mevzuu vardır, kadrosu vardır. Bütçe Komisyonundaki müzakereler sırasında da bu hususta malûmat rica ettim fakat tatmin edilemedim. Şunu arz ve beyan etmek isterim ki teknik şef kadrosunda çalışan arkadaşlar ücret veya maaş olarak 625 liradan 850 liraya kadar aylık almaktadırlar, fakat bu arkadaşların teknikle hiçbir alâkası yoktur. Hattâ bunların içinde eksper olanlarını bile görmek pek az mümkündür. Bu arkadaşlar taşra teşkilâtında başmüdürlük, şube müdürlüğü mertebesine erişmiş, işe yaramaz hale geldikleri anlaşıldığında bir odaya toplanmakta, bordrolara imza ederek her ay maaşları verilmektedir. Tekel Genel Müdürlüğü camiasında bir islahatın yapılması ve diğer dairelere nazaran fazla maaş ve ücret alan bu arkadaşlarımızın bir nizama konulması elzemdir. Ancak bendeniz bu camiada çalışan arkadaşlarla yakın temaslarım olduğu için bilmekte ve görmekte ve işitmekteyim ki bugün Tekel Genel Müdürlüğü camiasında yapılmak istenilen bu islahatın dozu kaçırılmaktadır."⁷⁴ demiştir.

Ayrıca, Tüzün Ziraat Bakanlığı, Devlet Üretim Çiftlikleri ve Orman Genel Müdürlüğü 1955 yılı bütçeleri ile ilgili konuşmasında "Bu memlekette millî servet olan orman varlığını rey avcılığı maksadıyla köylülere peşkeş çeken, 1936 dan 1950 ye kadar biribiri üstüne biribirini tekbizeden kanunlar çıkaran ve bu suretle ormanları tarumar eden, mahveden, yakan, yıkan Cumhuriyet Halk Partisinin zihniyetidir." diyerek sözlerine başlamıştır. Orman davasına önem verilmesi gerektiği üzerinde durarak, özellikle gümrük kolcularına verilen fazla mesai ücretinin orman mühendislerine de ödenmesi gerektiğini belirtmiştir⁷⁵.

Kocaeli milletvekili Ömer Saadetin Yalım'da, Bayındırlık Bakanlığı, Devlet Su İşleri ve Karayolları Genel Müdürlüklerinin 1955 Yılı Bütçeleri ile ilgili söz almış ve "Arzumuz (Marmara Denizinin incisi olan İzmit'te bir liman daha inşasıdır.) sırasıyla çok mucip ve esaslı sebeplere dayanan malûmattan anlaşılacağı üzere liman, İzmit Körfezinde inşa edilecek, fakat Orta Anadolu ve Türkiye'nin istifadesine yarıyacak veya Sayın Başvekilimizin vasıflandırdıkları şekilde İstanbul'a yardımcı bir liman olacaktır. Karamürsel sahillerinden, karşıdan Darıca sahillerine kadar tabiatın bütün güzelliklerine ve imkânlarına malik İzmit körfezinin her iki sahili iktidarımızın büyük himmetiyle Çatalağzı elektrik enerjisiyle ihya edilmiş ve edilmektedir. Körfezimizin liman yapılmaya elverişli tabii ve iktisadi imkânlarla malik olduğu, senelerdir Kocaeli ve İzmitli annelerin beşikteki çocuklarına

73 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/48, s.640.

74 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/49, s.770-771.

75 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/50, s.829-830.

ninnilerinde defaatle yavrularına tekrarladıkları ve kulaklarına soktukları bir husustur.”⁷⁶ diyerek sözlerine başlamış, İzmit Limanının Türkiye’nin iktisadi alanda gelişimine ne kadar büyük katkı sağlayacağı konusunda verdiği bilgiler ile konuşmasını sonlandırmıştır. Ayrıca Yalım, Çalışma Bakanlığı 1955 yılı bütçesi ile ilgili tartışmalarda da söz almış ve Gölcük’teki Askerî Fabrikada, Adapazarı’ndaki Ağır Bakım Askerî Fabrikasında ve ülkenin farklı yerlerinde bulunan askerî fabrikalardaki işçilerin mesailerini biran önce alması konusunda gerekli düzenlemelerin yapılmasını istemiştir⁷⁷.

I. Yasama yılı bu tartışmalar çerçevesinde son bulurken II. Yasama yılında da 1956 yılı bütçesi ile ilgili tartışmalar devam etmiştir. Bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler 20 Şubat 1956’da başlamış ve 29 Şubat 1956 bütçe kapanış konuşmaları ile sonlanmıştır⁷⁸. 1956 Bütçe görüşmelerinde ilk sözü Nüzhet Akın⁷⁹, Turan Güneş⁸⁰, almıştır. Ömer Saadettin Yalım ise, Diyanet İşleri Müdürlüğü 1956 yılı bütçesi görüşülürken “...yeni bütçeden bu sene 250 imam ve hatip ve müezzin kadrosunun ilâve edildiğini memnuniyetle görüyoruz. Gerçi bu kâfi değildir, iktidarımız ve hükümetimizin yakın alâkasiyle bu kadrolar her sene artmaktadır, bundan memnun olmamak mümkün değildir. Gelecek seneler de bu miktarın yine artırılmasını temenni ediyorum, hakikaten ihtiyaca kâfi gelmemektedir.” demiş ve kadroların daha da arttırılmasını talep etmiştir. Ayrıca Yalım, “Bu imam ve hatip kadroları daha ziyade belediyesi bulunan şehirlerimize verilmektedir. Halbuki iktidarımızın yaptığı yepyeni yollar, okullar yanında yepyeni köyler meydana gelirken bunların yanında şirin minareleriyle camiler de yükselmektedir. Bu camilerin imamlarının paraları o köy halkı tarafından kendi nafakalarından kesilerek, verilmektedir. Onun için bu sene bütçesi için değil gelecek seneler bütçesinde köylü vatandaşların gösterdikleri bu himmetin bir mukabili olmak üzere bilhassa az haneli köylerden başlamak suretiyle, bu hususun köylerimize de teşmilinin muhakkak lâzım olduğuna kaaniim arkadaşlar.” demiştir⁸¹.

Sonuç olarak, bahsi geçen yıllarda Kocaeli milletvekillerinin genel ve özel bütçe görüşmelerine aktif olarak katıldıkları belirlenmiştir. Sadece iktisadi konularda değil, siyasal olarak ülkeyi ilgilendiren meseleler üzerinde de görüş beyan etmişlerdir. CHP’den kalan sorunların çözüme ulaştırılması, özellikle de bütçe açıklarının kapatılarak denk bütçenin yaratılması her bütçe yılında milletvekilleri tarafından dile getirilen konuların başında gelmektedir. Ayrıca devlet kurumlarındaki gereksiz kadrolaşmaya da sürekli olarak dikkat çekilmiş ve bu sorunun derhal çözülmesi istenmiştir. Bölgesel olarak ele aldıkları konuların başında ise; İzmit Liman projesini bir an önce tamamlanması ve Kocaeli köylerinin tamamına içme suyu sağlanması gelmektedir.

76 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/48, s.665-667.

77 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/50, s.854-855.

78 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, X/39-48, s.301-353/1243-1266.

79 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, X/42, s.560.

80 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, X/42, s.558-559.

81 TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/43, s.611-612

KAYNAKÇA

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ TUTANAK DERGİSİ

- TBMM Tutanak Dergisi*, V/54, s.380-382.
TBMM Tutanak Dergisi, V/45, s.201-203.
TBMM Tutanak Dergisi, IX Dönem, III/54, s.1211.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/47, s.339-342
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/50, s.704-705.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/52, s.969-970.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/49, s.552-553.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/52, s.949.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/48, s.430-434
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, III/26, s.286.
TBMM Tutanak Dergisi, IX.Dönem, V/53, s.1070.
TBMM Tutanak Dergisi, IX.Dönem, V/53, s.1033-1034.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, V/47, s.380-382.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/42, s.390-396.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/45, s.590-591.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/44, s.506.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/45, s.581.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/49, s.1060-1061.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/50, s.1157-1158.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XIII/50, s.1120-1121.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/45, s.352-357.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/50, s.773-774.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/53, s.962-963.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/53, s.949-950.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XX/54, s.1113.
TBMM Tutanak Dergisi, XXVIII/53, s.1121.
TBMM Tutanak Dergisi, VIII.Dönem, XXIV/45, s.485-527.
TBMM Tutanak Dergisi, VIII.Dönem, XXIV/45, s.524-536.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, I/3, s.24-32.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/53, s.1204.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/53, s.1197-1207.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/50, s.918-919.
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/50, s.915-916
TBMM Tutanak Dergisi, IX. Dönem, XXVIII/52, s.1133.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/42, s.196-245.
TBMM Tutanak Dergisi V/52, s.1007-1011.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/48, s.640.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/49, s.770-771.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/50, s.829-830.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/48, s.665-667.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/50, s.854-855.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, X/39-48, s.301-353/1243-1266.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, X/42, s.560.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, X/42, s.558-559.
TBMM Tutanak Dergisi, X. Dönem, V/43, s.611-612

KİTAP VE MAKALELER

- Ağaoğlu, Samet, *Demokrat Parti'nin Doğu ve Yükseliş Sebepleri Bir Soru*, Baha Matbaası, İstanbul, 1972.
- Ahmad, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye(1945-1980)*, İstanbul, 1996.
- Akandere, Osman, *Milli Şef Dönemi, Çok Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler 1938-1945*, İz Yay., İstanbul, 1998.
- Akter Ahmet, Dilşen İnce Erdoğan, "İkinci Dünya Savaşı Sonrası Amerikan Yardımı: Truman Doktrini ve Marshall Planı", *Onuncu Askeri Tarih Bildirileri*, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2006, s.434-436.
- Albayrak, Mustafa, *Demokrat Parti*, İstanbul, 2004.
- Babüroğlu, Selahattin, *Atatürk Dönemi ve Sonrası Kamu İktisadi Teşebbüsleri*, Ankara, 1982.
- Boratav, Korkut, "Savaş Yıllarının Bölüşüm Göstergeleri ve Rantları", *Toplumsal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:8, Ankara, 1985, s.84.
- Çavdar, Tevfik, *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi(1945-1950)*, İstanbul, 1999.
- Çolak, Filiz, "Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş ve Demokrat Parti (1945-1950)", *Türkler Ansiklopedisi*, XVI, Yeni Türkiye Yay., Ankara, 2002, s.781.
- Coşar, Nevin, "Demokrat Parti Dönemi Maliye Politikası", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Dergisi*, 60/1, s.31.
- Coşar, Nevin, *Kriz, Savaş ve Bütçe Politikası 1926-1950*, Bağlam Yay., 1997, İstanbul.
- Çufalı, Mustafa, *Türkiye'de Demokrasiye Geçiş Dönemi(1945-1950)*, Babil Yay., Ankara, 2004.
- Dokuyan, Sabit, "1950-1954-1957 Milletvekili Genel Seçimlerinin Kocaeli'ndeki Yansımaları", *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yay., Kocaeli, 2010, s.2095- 2099.
- Eroğlu, Cem, *Demokrat Parti ve İdeolojisi*, 1990, Ankara, s.5; Mahmut Goloğlu, *Demokrasiye Geçiş 1946-1950*, İstanbul, 1982.
- Fersoy, Orhan Cemal, *Bir Devre Adını Veren Başbakan Adnan Menderes*, İstanbul, 1971.
- Goloğlu, Mahmut, *Demokrasiye Geçiş 1946-1950*, İstanbul, 1982.
- Hükümetler- Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri*, II, (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961), Haz: İrfan Neziroğlu, Tuncer Yılmaz, TBMM Basımevi, Ankara, 2003.
- Karpat, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul, 1967.
- Kazgan Gülten, *Türkiye Ekonomisinde Krizler(1929-2001)*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay., İstanbul, 2005.
- Margulies Ronnie- Ergin Yıldızoğlu, "Tarımsal Değişim", *Gelişme Sürecinde Türkiye*, Derleyen: Irwin Cenil Schick ve Ertuğrul Ahmet Tonak, *Bilim Dergisi*, İstanbul, 2006, s.298.
- Neziroğlu, Tuncer Yılmaz, TBMM Basımevi, Ankara, 2003.
- Seden, Selime, *Türkiye'de Demokrasi*, İstanbul, 1946.
- Sungur, Zahide, *Demokrat Parti Dönemi Ekonomi Politikaları ve Kalkınma Çabaları*, İstanbul, 2015.
- Özer, Sevilay, *Demokrat Parti'nin Köy ve Köylü Politikaları (1946-1960)*, Berikan Yay., Ankara, 2013.
- Yeşil, Ahmet, *Türkiye'de Çok Partili Hayata Geçiş*, Ankara, 1998.
- Yüce, Serhan, *Demokrat Parti*, Ülke Kitapları, İstanbul.
- TBMM Albümü 1920-2010*, II(1950-1980), Gökçe Ofset, Ankara, 2010, s.577-578.
- Tunaya Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasi Partiler 1859-1952*, İstanbul, 1952.